Banícky chodník Žakarovce



Kraj:	Košický
Okres:	Gelnica
Geomorfologická jednotka:	Volovské vrchy
Geologická jednotka:	veporské pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Žakarovce
Východisko:	Žakarovce, obecný úrad
Trasa:	Žakarovce: centrum – po miestnych komunikáciách k západu na okraj obce (klopačka, štôlňa Zuzana) – cestou vo svahu ponad cintorín k východu (Pekárnik) – centrum
Dĺžka, prevýšenie:	4 km, prevýšenie 150 m
Čas prechodu:	2 h
Počet zastávok:	9
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: banícke, historické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Chodník vedie čiastočne po žltej turistickej značke.

Rok otvorenia: 2019; 2023 doplnenie zastávok

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave (2021).

Textový sprievodca: leták Banská cesta Žakarovce (autor/vyd. Košický samosprávny kraj; Spišské kultútne centrum a knižnica, ?)

Kontakt: Obecný úrad Žakarovce, Žakarovce 335, 055 71 Žakarovce, tel. 053 / 4821 401

Poznámka: Názov chodníka ako aj jednotlivých informačných panelov a ich číslovanie v teréne sa nezhodujú so zastávkami uvedenými v letáku (pozri súbor PDF – textový sprievodca – vyššie). V databáze používame ich varianty z informačných panelov v teréne.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre historicko-vlastivednú exkurziu pre žiakov. Odporúčame spojiť s návštevou Baníckeho múzea v Gelnici a dedičnej štôlne Jozef.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Žakarovce. Pôvodne banícka obec severne od Gelnice na severovýchode Volovských vrchov tiahnuca sa dnom doliny Žakarovského potoka, ľavostranného prítoku Hnilca. Bola založená na území, o ktoré sa sporili páni z Jakloviec a mesto Gelnica, prvýkrát sa písomne spomína v roku 1336. Banská činnosť v masívoch Špicatého vrchu a Žakarovského vrchu na pravej strane doliny začala zrejme v 14. – 15. storočí, písomne je zmienená v 16. storočí, kedy sa tu ťažili rudy ortuti (rumelka, v lokalite Krompašský vrch – Klippenberg), medi a drahých kovov. Žakarovská Hrubá žila obsahovala okrem ortuti najmä siderit a patrila k jeho najvýznamnejším hydrotermálnym ložiskám na Slovensku. Tunajšia ťažba železnej rudy významne vzrástla v 19. storočí, keď sa majiteľom baní stala Těšínsko-třinecká železiarska spoločnosť patriaca Albrechtovi Habsburskému (1872). Raritou sa stala ozubnicová železnica – prvá svojho druhu v Rakúsko-Uhorsku –, ktorá premávala v rokoch 1884 – 1899 od štôlní Kálman, Anton, Mária, Viliam, Rudolf a Zuzana údolím Žakarovského potoka do asi 4 km vzdialenej Máriahuty v doline Hnilca, dnešnej súčasti Gelnice. Okrem rudy vo svojich 45 vozňoch vozila v malom množstve aj drevo. Jej trasu dnes kopíruje cesta. Istú dobu prevážala rudu z oblasti jej ťažby cez vrch Dúbrava aj lanová dráha až do Štefanskej huty pri Kluknave v doline Hornádu (> Náučný chodník Osobnosti a história Kluknavy). Zubačku zrušili, keď pri štôlni Zuzana postavili pražiarenské pece. V polovici 20. storočia bolo ložisko prakticky vyťažené a došlo k útlmu ťažby a zániku prevádzok spracujúcich rudu. Do súčasnosti sa okrem banských foriem reliéfu najmä mimo intravilánu (štôlne, šachty, haldy hlušiny, pingy) z rozsiahleho priemyselného areálu zachovali iba niektoré, prevažne obytné budovy. Počas druhej svetovej vojny sa zapojilo mnoho občanov do partizánskeho hnutia a Slovenského národného povstania. V centre obce sa nachádza klasicistický rímskokatolícky kostol sv. Michala archanjela a ako pripomienka banskej histórie novodobá klopačka (na trase náučného chodníka).

Banícke múzeum v Gelnici. Múzeum v centre Gelnice dokumentujúce miestne baníctvo, hutníctvo, národopis, históriu mesta a cechovníctvo. Od roku 1963 sídli v budove bývalej mestskej radnice, ktorá vznikla v roku 1802 prestavbou starších renesančných domov, pričom bol použitý aj materiál z ruín hradu Gelnica. Múzeum bolo otvorené v roku 1938. So zberom materiálu súvisiaceho s miestnym baníctvom začal v roku 1932 riaditeľ meštianskej školy Leopold Gruss. V roku 1963 vznikli expozície:

astronómia, geológia Československa, geológia Spiša, antropológia, archeológia a baníctvo za feudalizmu. Múzeum bolo v rokoch 1965 – 2005 pobočkou Vlastivedného múzea v Spišskej Novej Vsi, od roku 2005 prešlo do zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Gelnica. Vysunutým pracoviskom múzea je dedičná štôlňa Jozef v Turzovskej doline západne od centra mesta a banský skanzen pri nej (viac v hesle nižšie).

Banské diela v doline Turzovského potoka v Gelnici > Banský náučný chodník Gelnica

Volovské vrchy. Rozľahlé, až 70 km dlhé a vyše 30 km široké pohorie východo-západného smeru na juhu východného Slovenska zhruba medzi Dobšinou, Rožňavou, Medzevom, Košicami, Margecanmi, Krompachmi, Spišskou Novou Vsou a Dedinkami. Susedí na juhu s Revúckou vrchovinou, Rožňavskou kotlinou, Slovenským krasom a Košickou kotlinou, na severe s Čiernou horou, Hornádskou kotlinou a Slovenským rajom (podcelkom Spišsko-gemerského krasu) a na západe krátko so Stolickými vrchmi. Má komplikovanú vrásovo-zlomovú štruktúru i geologickú stavbu, v ktorej prevládajú paleozoické slabo premenené horniny (fylity, paleovulkanity) s výskytom železných a polymetalických rúd, sadrovca, magnezitu. Pri severnom a východnom okraji sa vyskytujú mezozoické vápence a dolomity (Galmus a oblasť okolo Folkmarskej skaly a Červenej skaly). Pomerne na veľkej ploche presahuje nadmorská výška 1 000 m, najvyšším je vrch Skalisko (1 293 m n. m.) v masíve Volovca v juhozápadnej časti pohoria severne nad Čučmou. Prevláda hornatinový, hladko modelovaný reliéf, len okolo Hnilca a Belej sa vytvorili širšie doliny až brázdy s miernejšie rezaným (podvrchovinným) reliéfom (Hnilecké podolie, Hámorská brázda). Zhruba rovnobežne so severnou hranicou pohorie naprieč – medzi Dedinkami a Margecanmi – preteká Hnilec hlbokou členitou dolinou, pozdĺž severnej hranice pohoria tečie Hornád, vo vnútri pohoria pramení napr. Bodva. Prevažne zalesnené pohorie s neveľkými pôvodne baníckymi sídlami križuje viacero cestných komunikácií vysoko ležiacimi sedlami (Dobšinský kopec, Grajnár, Súľová, Úhornianske sedlo, Štóske sedlo) a prechádza ním (dolinou Hnilca) železničná trať Červená Skala – Margecany.

Názvy informačných panelov

1. Koľajnička
2. Klopačka
3. Štôlňa Zuzana
4. Pekárnik
5. Banská nákladná lanovka Žakarovce – Štefanská huta
6. Vtáctvo v obci Žakarovce
7. Steinbruch a uhliarstvo
8. Wilhelm II – Halda
9. Wilhelm III – Kalmanka

Informačné panely v teréne dodatočne pridané (tu s číslami 5 – 9) k štyrom pôvodným (tu 1 – 4) majú mierne iný vzhľad a nie sú číslované. Tu uvedené poradie zastávok (panelov) nezodpovedá ich poradiu v teréne. Niektoré panely stoja vo dvojici na jednej zastávke.


KULTÚRNY
DOM


20
16










Pohľad na závod a vojtovanie na Zuzane









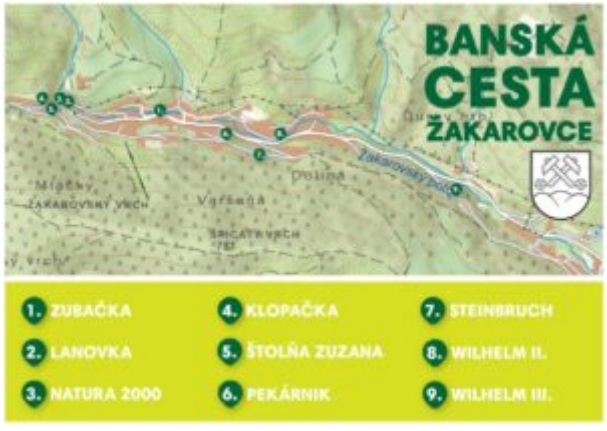









ŽAKAROVCE
1 KOCAJNIČKA
2 KLOPAČKA
3 štôlňa ZUZANA
4 PEKÁRNIK


BANSKÁ
CESTA
ŽAKAROVCE
1. ZUBAČKA
2. LANOVKA
3. NATURA 2000
4. KLOPAČKA
5. ŠTOLŇA ZUZANA
6. PEKÁRNIK
7. STEINBRUCH
8. WILHELM II.
9. WILHELM III.



